

Laatijat: Sanni Penttilä, Virva Vänttinen, Liisa Karikko,
Marjatta Partanen, Merja Parkkinen, Tuire Seilonen,
Raija Lappalainen, Hanne-Mari Pöyhönen, Sonja Hartikainen,
Anne Riikonen

Hyväksyjä: Leena Korhonen, Antti Turunen

9.6.2017

TOIMINTAOHJELMA

**neuvolatoiminnalle,
koulu- ja opiskeluterveydenhuollolle
sekä lasten ja nuorten ehkäisevälle
suun terveydenhuollolle**

v. 2017-2018

Sisällys

1. Johdanto	3
2. Toiminnan sisältö ja menettelytavat	5
2.1. Terveystarkastukset	5
2.2. Ajanvarauskäytännöt ja terveystarkastuksista pois jäävien tuen tarpeen selvittäminen....	5
2.3. Lasten ja nuorten ehkäisevä suun terveydenhuolto	6
2.4. Erityisen tuen tarve	8
2.5. Muut toimintamuodot	8
2.5.1. Neuvolan perhevalmennus ja vanhempainryhmätoiminta	8
2.5.2. Muu mahdollinen tarkastusten ulkopuolinen toiminta	9
2.6. Kouluympäristön terveellisyys ja turvallisuus	9
2.7. Tiedottaminen	9
2.8. Osallisuus	10
2.9. Toiminnan yhteensovittaminen nivelvaiheissa	10
2.10. Potilaslain menettelytapaohjeet	10
3. Äitiysneuvolatoiminta	10
4. Lastenneuvolatoiminta	13
5. Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto	15
5.1. Kouluterveydenhuolto	15
5.2. Opiskeluterveydenhuolto	17
5.3. Opiskeluterveydenhuollon sairaanhoitopalvelut	18
5.4. Sora-säännökset.....	19
6. Lastensuojelulain mukaiset velvollisuudet	19
7. Seuranta, raportointi ja toiminnan kehittäminen	21
8. Vastuuhenkilöt	21
LÄHTEET	22

1. Johdanto

Asukkaiden terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi sekä sairauksien ehkäisemiseksi järjestetään terveysneuvontaa. Terveydenhuoltolain (1326/2010) mukaan kunnan tulee järjestää alueensa raskaana olevien naisten, lasta odottavien perheiden, alle oppivelvollisuusikäisten lasten ja heidän perheidensä neuvolapalvelut. Kouluterveydenhuollon palvelut järjestetään perusopetuksessa oleville oppilaille. Opiskeluterveydenhuollon palvelut järjestetään lukion ja ammatillista peruskoulutusta antavien oppilaitosten sekä korkeakoulujen opiskelijoille heidän kotipaikastaan riippumatta.

Asetuksen (338/2011) mukaan kunnan kansanterveystyöstä vastaavan viranomaisen on hyväksyttävä yhtenäinen toimintaohjelma neuvolatoiminnalle, koulu- ja opiskeluterveydenhuollolle sekä lasten ja nuorten ehkäisevälle suun terveydenhuollolle. Asetus (338/2011) neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta velvoittaa toimintaohjelman laatimiseen. Toimintaohjelman tavoitteena on kattaa kaikki palvelusektorin toiminnot ja niiden sisällöt lasten ja perheiden näkökulmasta. Kattava ja yhtenäinen toimintaohjelma myös varmistaa, että väestö saa kunnan eri toimipisteissä yhtenäiset palvelut. Toimintaohjelman on tarkoitus helpottaa sekä yksittäisen työntekijän työtä että moniammatillista yhteistyötä ja mahdollistaa toiminnan toteutumisen seuranta. Kunnan lasten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin tukemisen järjestäminen edellyttää useiden hallintokuntien ja kansanterveystyöstä vastaavien organisaatioiden yhteistyötä. Toiminta edellyttää riittävän kattavaa ja pitkäjänteistä suunnitelmallisuutta. Toimintaohjelma tulee laatia yhteistyössä kunnan sosiaali- ja opetustoimen kanssa.

Valtioneuvoston asetuksella (338/2011) varmistetaan, että lasta odottavien naisten ja perheiden, alle kouluikäisten lasten, koululaisten ja heidän perheidensä sekä opiskelijoiden terveysneuvonta ja terveystarkastukset ovat suunnitelmallisia, valtakunnallisesti tasoltaan yhtenäisiä, yksilöiden ja väestön tarpeet huomioon ottavia. Asetuksessa säädetään määräraikaisten, määriteltyyn ikä- ja vuosiluokkaan tai muuhun ryhmään kuuluvien tarkastusten määrästä ja sisällöstä sekä yksilöllisistä terveystarkastuksista. Osa määräraikaistarkastuksista on laajoja tarkastuksia, joissa huomioidaan erityisesti koko perhe. Terveystarkastuksista pois jäävien tuen tarve pyritään selvittämään ja työtä kohdennetaan erityistä tukea tarvitseville tehden monialaista yhteistyötä. Laajoista terveystarkastuksista tehtyä yhteenvetoa on käytettävä arvioitaessa oppilashuollon yhteistyönä luokka- ja kouluyhteisön tilaa ja mahdollisten lisätoimenpiteiden tarvetta. Lisäksi asetuksessa säädetään kouluterveydenhuollon erikoistutkimuksista, kouluyhteisön ja kouluympäristön terveellisyydestä sekä turvallisuudesta. Lastensuojelulaki (417/2007) velvoittaa lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraamiseen ja edistämiseen kunnan viranomaisten yhteistyönä. Lastensuojelulain mukaan on turvattava aikuisen kasvatuksessa olevan lapsen hoidon ja tuen tarve aikuisille suunnatuissa palveluissa, kun aikuiselle annetaan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja, erityisesti kun on kyse päihde- ja mielenterveyspalveluista tai kun aikuinen on kodin

ulkopuolella laitospäivähoitossa tai suorittamassa vapausrangaistusta. Tarvittaessa terveyden- ja sosiaalihuollon on järjestettävä välttämättömät palvelut raskaana olevien naisten ja syntyvien lasten suojelemiseksi. Aikuisen huoltajuudessa olevien lasten tilanne tarkistetaan sosiaalihuollon ja muiden aikuispalveluiden yhteydessä. Keskeistä on ennaltaehkäisevän ja moniammatillisen työn vahvistaminen mm. yhteistyöllä mielenterveyspalveluiden, varhaiskasvatuksen, neuvolan, sosiaalihuollon palvelujen ja koulutoimen välillä, jotta asiakkaan tilanteesta saataisiin oikea kokonaiskuva. Tärkeää on myös eri hallintokuntien esimiesten yhteistyön vahvistaminen ja moniammatillisuuteen sitoutuminen. Tiedonkulun laillisuuden varmistamisesta on huolehdittava.

Siun sote – Pohjois-Karjalan sosiaali- ja terveystalouden kuntayhtymä yhdistää alueen kaikkien 14 kunnan sosiaali- ja terveystaloudet sekä keskussairaalan samaan organisaatioon vuoden 2017 alusta. Se tuottaa palveluja 170 000 asukkaalle. Pohjois-Karjalan maakunnan lisäksi Siun soteeseen kuuluu myös Heinävesi Etelä-Savosta. Uuden Siun sote kuntayhtymän palvelutuotantoa on suunniteltu ja kehitetty niin sanotuissa palvelupaketiryhmissä. Lasten, nuorten ja perheiden palvelut muodostivat oman palvelupaketin. Kuntien sivistysjohtajien ja muun oppilashuoltohenkilöstön näkemyksiä oppilashuollosta on selvitetty syksyllä 2017.

Siun soten strategiassa (2017-2018) yhtenä tavoitteena on, että palveluketjua uudistetaan tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kohdalta. Kansalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on keskeistä ja painopiste ennaltaehkäisevissä palveluissa ja työotteessa. Siun soten toiminta- ja taloussuunnitelman 2017- 2019 mukaan perhe- ja sosiaalipalveluissa järjestetään perhekeskustoiminnassa perheille ja lapsille ennaltaehkäisevät palvelut kuten neuvoloiden terveydenhoito, oppilashuolto, perheneuvolatoiminta sekä sosiaalihuoltolain mukainen varhainen tuki. Perhekeskustoiminnassa on tärkeää sujuva yhteistyö kuntien varhaiskasvatuksen, opetustoimen, nuorisotoimen ja järjestöjen kanssa.

Siun sote:n alue on jaettu viiteen palvelualueeseen; Joensuun kantakaupunki, läntinen alue; (Heinävesi, Liperi, Outokumpu ja Polvijärvi), itäinen alue; (Eno, Ilomantsi, Kontiolahti, Vaarat ja Pyhäselkä), eteläinen alue;(Kitee, Rääkkylä ja Tohmajärvi), pohjoinen alue; (Juuka, Lieksa, Nurmes ja Valtimo). Rääkkylän ja Tohmajärven palvelutuotanto on ulkoistettu yksityiselle palveluntuottajalle Attendolle, mutta viranhaltijatoiminta hoidetaan omana toimintana. Ennaltaehkäiseviin lapsiperhepalveluihin sisältyvät terveydenhoitajien neuvolatoiminta sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä koulukuraattorit ja koulupsykologit, lapsiperheiden perhetyö, kasvatus- ja perheneuvonta, varhaisen tuen kotipalvelu, varhaisen tuen sosiaalityö ja sosiaaliohjaus. Perheoikeudelliset palvelut järjestetään perhe- ja sosiaalipalveluissa. Lääkäri- sekä suun terveydenhuoltopalvelut, mielenterveys- ja päihdepalvelut ja muut perusterveydenhuollon palvelut sekä erikoislääkäripalvelut saadaan terveys- ja sairaanhoitopalveluista.

2. Toiminnan sisältö ja menettelytavat

2.1. Terveystarkastukset

Terveystarkastukset toteutetaan Valtioneuvoston asetuksen (338/2011) mukaisille ikäryhmille. Terveystarkastukset ovat vapaaehtoisia lapsille, nuorille ja perheille. Terveystarkastuksia on määräaikaista terveydenhoitajan suorittamia tarkastuksia ja osa on laaja-alaisia terveydenhoitajien ja lääkäreiden suorittamia terveystarkastuksia, joihin pyydetään myös vanhemmat mukaan. Yksilöllisen tarpeen mukaan suoritetaan myös terveystarkastuksia. Terveystarkastusten yhteydessä huolehditaan myös kansallisen rokotusohjelman mukaisista rokotuksista ja lakisäateisistä raskauden aikaisista seulonnoista.

Terveystarkastuksissa käytetään tukena Sosiaali- ja terveysministeriön sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen oppaita, suosituksia ja ohjeistuksia neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta. Neuvolatoiminnan sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon käytännön toimintaa ohjaavat myös Siun soten toimintaohjeet.

2.2. Ajanvarauskäytännöt ja terveystarkastuksista pois jäävien tuen tarpeen selvittäminen

Neuvolassa huoltaja varaa ajan tarkastukseen tai se sovitaan edellisellä neuvolakäynnillä. Laajoihin tarkastuksiin kutsutaan molemmat huoltajat. Neuvoloihin voi varata ajan myös sähköisesti mm. rokotuskäyntiin ja 1- 6 vuotiaan lapsen tarkastukseen.

Peruskoululaisten huoltajat kutsutaan laajoihin tarkastuksiin kirjallisella kotiin toimitettavalla kutsulla. Terveystapaamisajankohdasta sekä ajanvarauksen yhteystiedoista ilmoitetaan vuosiluokittain Wilma-sovelluksen kautta. Ajanvaraus on mahdollista tehdä myös sähköisesti.

Toisen asteen oppilaitoksilla on opiskelijoilla pääosin sähköinen ajanvaraus. Jos varausta ei ole tehty, kutsuu terveydenhoitaja opiskelijan tarkastukseen joko Wilma-viestillä tai tekstiviestillä.

Ammattikorkeakoululla opiskelijat täyttävät terveystarkastuksen jonka perusteella terveydenhoitaja kutsuu tarkastukseen. Ajanvaraus tapahtuu sähköisen ajanvarauksen kautta.

Sähköistä ajanvarausta laajennetaan toimintakauden aikana.

Neuvolan ja kouluterveydenhuollon määräaikaista terveystarkastuksista poisjäävien tuen tarve tulee pyrkiä selvittämään. Tämä tapahtuu selvittelemällä perheen ajankohtaista tilannetta ja poisjäännin syitä. Tarkastuksista poisjäävien tuen tarpeen tiedetään olevan keskimääräistä suurempi. Tarkastuksiin osallistuminen on kuitenkin vapaaehtoista. Tarkastuksesta poisjääneitä asiakasperheitä muistutetaan siitä, että asiakkuus säilyy ja palvelut ovat tarjolla jatkossakin. Mikäli vanhemmat eivät varaa aikaa neuvolaan, voidaan heitä tavoitella kutsukirjeellä tai

soittamalla. Jos yhteyttä vanhempiin ei saada ja huoli perheen hyvinvoinnista on herännyt, voi kotikäynnin tekeminen olla toimiva tapa selvittää tilannetta. Kotikäynti on hyvä tehdä yhdessä toisen työntekijän kanssa, ja käynnistä pitää ilmoittaa asiakasperheelle etukäteen. Kouluterveydenhuollossa on luokkakohtaisten oppilaslistojen perusteella helppo todeta, ketkä eivät ole käyneet tarkastuksessa. Koululaisilla tavallisin poisjäännin syy on inhimillinen unohdus. Mikäli kyseessä on laajan terveystarkastuksen osa, jossa oppilaan oli tarkoitus olla yksin työntekijän kanssa, voidaan oppilas hakea luokasta tai pyytää opettajaa lähettämään hänet vastaanotolle. Tarkastuksesta poisjääneen oppilaan tilanne voidaan selvittää myös soittamalla huoltajille ja pyytämällä heitä vastaanotolle yhdessä lapsen kanssa tai keskustelemalla opettajan ja muun oppilashuollon henkilöstön kanssa. Mikäli lapsi tulee tarkastukseen yksin ja herää huoli perheen hyvinvoinnista, ollaan yhteydessä vanhempiin, opettajaan ja muihin oppilashuollon toimijoihin tuen tarpeen kartoittamiseksi.

2.3. Lasten ja nuorten ehkäisevä suun terveydenhuolto

Lasten ja nuorten suun terveystarkastuksia järjestetään koko ikäluokan kattavina asetuksen (338/2011) mukaisina määräaikaistarkastuksina sekä yksilölliseen tarpeeseen perustuvina terveystarkastuksina. Kutsut tarkastuksiin tulevat kirjeitse kotiin. Tarkastuksissa selvitetään suun terveydentila, sen kehitys ja hoidon tarve ja tehdään tarvittaessa henkilökohtainen terveysuunnitelma. Lapselle, jolla on erityinen riski sairastua suusairauksiin, järjestetään tehostettu ehkäisevä suun terveydenhuolto ja yksilöllisesti määritellyt terveystarkastukset.

Ensimmäistä lasta odottavan perheen suun terveydentilan ja hoidon tarpeen arvioi suun terveydenhuollon ammattihenkilö haastattelulla ja tarvittaessa muilla menetelmillä. Alle kouluikäiselle järjestetään suuhygienistin tai hammashoitajan tekemiä suun terveystarkastuksia ja tarpeen mukaisesti hammaslääkärin tutkimuksia. Neuvolassa terveydenhoitaja arvioi lapsen suun terveydentilan 1-6 vuoden iässä.

Suun terveyden ammattilaiset tekevät yhteistyötä varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa harjauksen toteuttamisessa ja ohjeistavat päivähoidossa työskenteleviä. Ohjattu harjaus suositellaan aloitettavaksi sitä varhaisemmin, mitä suurempi kariesvaurioiden esiintyvyys alueella on. Esikouluikäisillä harjaus sopii hyvin päivähoidossa tapahtuvan esikouluopetuksen yhteyteen. Harjauksen ajankohta voi olla esimerkiksi välipalan jälkeen. Harjaus sujuu parhaiten 3-4 lapsen ryhmissä. Ohjaajan rooli on keskeinen, jotta bakteerit ja virukset eivät välittyisi harjauksen aikana.

Suun terveystarkastukset ensimmäisen ikävuoden jälkeen ovat seuraavassa taulukossa (Taulukko 1).

Taulukko 1. Alle kouluikäisten lasten suun terveystarkastukset

Terveystarkastus	18 kk	2 v	3 v	4 v	5 v	6 v
Suun terveys-tarkastus	x (1v)	x terveyden- hoitaja	x		x	

Oppilaalle tehtävät suun määräaikaistarkastukset sisältävät suuhygienistin ja tarpeen mukaiset hammaslääkärin terveystarkastukset, mukaan lukien erikoisalakohtaiset suun tutkimukset. Suun terveystarkastukset kouluterveydenhuollossa ovat seuraavassa taulukossa (Taulukko 2).

Taulukko 2. Oppilaan suun terveystarkastukset kouluaikana

Terveystarkastus	1.kk	2.lk	3.lk	4.lk	5.lk	6.lk	7.lk	8.lk	9.lk
Suun terveys-tarkastus	x		x		x		x	x	

Lukioissa ja ammatillisessa koulutuksessa sekä ammattikorkeakoulussa opiskelevien suun terveystarkastukset esitetään seuraavissa taulukoissa (Taulukko 3 ja 4).

Taulukko 3. Lukioissa ja ammatillisessa koulutuksessa opiskelevien suun terveystarkastukset

Terveystarkastus	vuosi	vuosi	vuosi
Suun terveystarkastus	x (vähintään kerran opiskeluaikana)		

Taulukko 4. Ammattikorkeakoulussa opiskelevien suun terveystarkastukset

Terveystarkastus	vuosi	vuosi	vuosi
Suun terveystarkastus	x (vähintään kerran opiskeluaikana)		

2.4. Erityisen tuen tarve

Terveystarkastusten, terveystarkastusten ja seulontatutkimusten sekä tarvittaessa kotikäyntien, konsultoinnin ja verkostotyön avulla selvitetään erityisen tuen tarve siten, että lapsen ja perheen erityisen tuen tarve tunnustetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja tarpeenmukainen tuki järjestetään viiveettä. Erityisen tuen tarve on selvitettävä, jos lapsessa, perheessä tai ympäristössä on tekijöitä, jotka voivat vaarantaa tervettä kasvua ja kehitystä.

Lisäksi on laadittava hyvinvointi- ja terveystuennitelma yhteistyössä tukea tarvitsevan ja ikävaiheen mukaisesti hänen perheensä kanssa. Suunnitelman toteutumista tulee seurata ja arvioida. Lapselle, nuorelle ja huoltajille järjestetään kulloisenkin tarpeen mukaisesti varhaisen tuen palveluita ja hoitoon ohjausta. Erityisen tuen tarpeen arvioimiseksi ja tuen järjestämiseksi on tarvittaessa myös tehtävä yhteistyötä Siun soten eri toimijoiden, kunnan ja muiden tarvittavien tahojen kesken; varhaiskasvatus, kotipalvelu, lastensuojelu, oppilashuolto, erikoisairaanhoido, terveyspalvelut, vanhempien palvelut. Moniammatillisessa ja monialaisessa toiminnassa korostuvat ennaltaehkäisevät ja vanhemmuutta tukevat palvelut ja työmenetelmät.

2.5. Muut toimintamuodot

2.5.1. Neuvolan perhevalmennus ja vanhempainryhmätoiminta

Ensimmäistä lastaan odottaville tarjotaan raskauden aikana synnytys- ja perhevalmennusta sekä vauvan syntymän jälkeen mahdollisuuksien mukaan ryhmäneuvolatoimintaa. Perhevalmennuksen tavoitteena on äitiysneuvolaoppaan mukaisesti valmentaa perhettä synnytykseen, imetykseen, lapsen hoitoon ja kasvatukseen sekä vanhemmuuteen. Lisäksi tavoitteena on vahvistaa vanhempien tietoja ja taitoja lapsen hoidosta, vanhemmuudesta, terveydestä ja terveystottumuksista. Valmennus edistää sikiön ja raskaana olevan sekä hänen perheensä terveyttä, parisuhdetta sekä lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta. Perhevalmennus mahdollistaa vertaistuen ja edistää perheen keskinäistä vuorovaikutusta.

Eri ammattiryhmät osallistuvat näiden toteuttamiseen. Perhevalmennus ja ryhmäneuvolatoiminta voivat sisältää esim. terveydenhoitajan, ravitsemusterapeutin, suuhygienistin ja perhetyöntekijän vetämiä kokoontumisia. Perhevalmennusta järjestetään yksilö- ja/tai ryhmäkohtaisesti ensimmäistä lasta odottaville perheille.

Siun soten lastenneuvola ja muut perhekeskustoimijat järjestävät lapsiperheille ryhmätoimintaa sekä erilaisia tilaisuuksia ja tapahtumia yhteistyössä järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa. Lapsiperheille järjestetään mm. lapsi-vanhempi-ryhmätoimintaa. Perheitä ohjataan myös kolmannen sektorin järjestämään vertaisryhmätoimintaan. Tavoitteena on, että toimintaohjelmakauden aikana ryhmätoimintaa tarjotaan kaikilla Siun soten alueilla yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

2.5.2. Muu mahdollinen tarkastusten ulkopuolinen toiminta

Terveydenhoitajat toimivat asiantuntijoina eri yhteistyötahojen kanssa mm. lastensuojelu, päivähoito, opetustoimi, järjestöt. Kouluilla terveydenhoitajat järjestävät oppitunteja ja tietoiskuja ajankohtaisista asioista. Oppilaitoksilla tehdään myös kutsuntatarkastuksia. Kutsuntatarkastusten toteuttamistapaa arvioidaan ja kehitetään toimintaohjelmakauden aikana. Ammattikorkeakoululla järjestetään Aikalisä-toimintaa ja ryhmämuotoista Verkkopuntari ohjausta annetaan neuvolassa ja Ammattikorkeakoululla.

2.6. Kouluympäristön terveellisyys ja turvallisuus

Asetus (338/2011) velvoittaa, että kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden tarkastuksia tulee tehdä joka kolmas vuosi. Tarkastus tehdään yhteistyössä oppilaitoksen ja sen oppilaiden/opiskelijoiden, koulu- tai opiskeluterveydenhuollon, terveystarkastajan, henkilöstön työterveyshuollon, työsuojeluhenkilöstön, kiinteistön omistajan, koulun kunnossapidosta vastaavan ja tarvittaessa muiden asiantuntijoiden kesken. Peruskouluilla pyydetään myös huoltajien mielipiteet kouluympäristöstä.

Tarkastuksessa todettujen puutteiden korjaamista seurataan vuosittain. Tarkastuksen tarkoituksena on tarkastella koulujen ja oppilaitosten terveellisyyttä ja turvallisuutta myös oppilaan/ opiskelijan näkökulmasta.

Tarkastuksiin osallistuvat rehtori ja tarvittaessa muu koulun edustus, työsuojelu, työterveyshuolto, terveystarkastaja, koulu-/ opiskeluterveydenhuolto, kiinteistöhuolto, tilakeskus sekä Varhaiskasvatus- ja koulutuskeskuksen, Pohjois-Karjalan koulutus-kuntayhtymän, Ammattiopisto Luovin ja Karelia- ammattikorkeakoulun hallinnon edustaja.

2.7. Tiedottaminen

Neuvolan, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon toiminnasta ja palveluista tiedotetaan vanhemmille, lapsille ja nuorille sekä yhteistyötahoille yleisesti Siun sote:n nettisivuilla (www.siunsote.fi), toimipisteiden ilmoitustauluilla, oppilaitosten Wilma-verkossa sekä paikallislehdissä.

2.8. Osallisuus

Palvelujen käyttäjät voivat antaa palautetta palveluista Siun sote:n nettisivujen tai oppilaitosten Wilma-verkon kautta. Koulujen terveellisyys ja turvallisuustarkastusten yhteydessä oppilailta ja huoltajilta pyydetään myös kirjallisesti palautetta ja toivomuksia oppilaitoksen turvallisuuden kehittämiseksi. Asiakastytyväisyyskyselyjä järjestetään säännöllisesti neuvolatoiminnasta. Lisäksi toimintayksiköittäin voidaan kerätä asiakaspalautetta eri tavoin. Asukas- ja asiakasraati tapaamisissa saadaan täsmällistä palautetta rajatulta asiakas- tai käyttäjäkohderyhmältä. Toimintakauden aikana valmistaudutaan maakunta- ja sote uudistuksen tuomiin muutoksiin. Kehittämistöiminnassa huomioidaan lasten ja perheiden osallisuus.

2.9. Toiminnan yhteensovittaminen nivelvaiheissa

Siun soten terveydenhuollossa on alueellinen yhtenäinen potilastietojärjestelmä, joka mahdollistaa tietojen käytön lainmukaisilla suostumuskäytännöillä äitiysneuvolasta lastenneuvolaan, kouluterveydenhuoltoon ja opiskeluterveydenhuoltoon. Nivelvaiheissa lapsen ja nuoren siirtymää tuetaan yksilö- ja ryhmäkohtaisesti.

2.10. Potilaslain menettelytapaohjeet

Lakia potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1997) sovelletaan terveydenhoitopalvelujen järjestämisessä. Tiedonsaanti- ja itsemääräämisoikeus huomioiden alaikäisen mielipide on selvitettävä hoitotilanteessa silloin kun se on hänen ikänsä ja kehitystasonsa nähden mahdollista.

3. Äitiysneuvolatoiminta

Äitiysneuvolatoiminnan tehtävänä on edistää raskaana olevan naisen, sikiön ja vastasyntyneen lapsen ja koko lasta odottavan perheen terveyttä ja hyvinvointia. Neuvolan tuki suunnataan koko perheelle. Huomiota kiinnitetään parisuhteeseen ja vanhemmuuteen, johon olennaisena osana kuuluu puolison rooli ja vastuu vanhempana. Neuvola tukee vanhempia valmistautumaan vanhemmuuteen ja lapsen tuomiin muutoksiin perheessä sekä edistää terveellisiä elintapoja. Äidille tarjotaan mahdollisuus valtakunnallisen seulontaohjelman mukaisesti raskauden aikaisiin sikiön kromosomi- ja rakennepoikkeavuuksien seulontoihin.

Ensimmäistä lasta odottavan tai ensimmäisen lapsen perheen luokse järjestetään vähintään yksi terveydenhoitajan kotikäynti synnytyksen jälkeen. Neuvolan tukena toimivat perhetyöntekijät. Palvelu on vapaaehtoista, maksutonta ja lyhytkestoista. Perhetyö on perheen hyvinvointia edistävää, ennalta ehkäisevää, varhaista tukemista matalan kynnyksen periaatteella. Perhetyö on perheen tarpeista lähtevä ja tavoitteena on perheen oman asiantuntijuuden ja voimavarojen vahvistaminen. Perheen kanssa työskennellään yhdessä ratkaisuja etsien, keskustellen, ohjaten

ja neuvon, rinnalla kulkien ja perhettä tukien. Perhetyön avulla voidaan löytää ratkaisuja erilaisiin elämäntilanteisiin. Perhetyöntekijä voi olla apuna, kun odotus, vauvaperhe-elämä, lasten kasvatustasiat, vanhemmuus tai parisuhde askarruttaa. Myös arjen sujumattomuus, vanhemman uupumus, lähiverkoston puuttuminen tai yllättävä elämäntilanne ovat asioita, jolloin perhetyöntekijään voidaan olla yhteydessä. Lisäksi perheen apuna voi olla lapsiperheiden kotipalvelu, jolla tarkoitetaan asumiseen, hoitoon ja huolenpitoon, toimintakyvyn ylläpitoon, lasten hoitoon ja kasvatukseen sekä muihin joka päiväiseen elämään kuuluvien toimintojen suorittamista tai niissä avustamista. Kotipalvelu on tällä hetkellä perheille maksullista. Maksu on tulosidonnainen ja määräytyy yhtymähallituksen määräämän maksutaksan mukaan. Perhetyön ja kotipalvelun piiriin perheet pääsevät joko neuvolan ohjaamana tai ottamalla yhteyttä varhaisen tuen sosiaalipalveluun. Neuvolatoiminnan ja perhetyön/kotipalvelun tulee toimia tiiviissä yhteistyössä.

Äitiysneuvolassa tehdään laaja-alaista moniammatillista yhteistyötä eri tahojen kanssa. Muun muassa erikoissairaanhoidon kiinteä yhteistyökumppani oman kunnan yksiköiden lisäksi. Perheen asioissa voidaan kutsua koolle moniammatillinen palaveri, jos perheen tilanteen katsotaan sitä edellyttävän. Perusterveydenhuollosta palaveriin osallistuu vähintään äitiys-/lastenneuvolan terveydenhoitaja sekä tarvittaessa esimerkiksi mielenterveys- ja päihdepalveluiden henkilöstöä, perheneuvolan työntekijä tai lastensuojelun työntekijä. Myös kunnan eri yksiköiden välisestä yhteistyöstä on sovittu ja rajapintaprosesseja pyritty kuvaamaan.

Vuoden 2016 alusta on isyydentunnistamiset ja yhteishuoltajuussopimukset voitu tehdä neuvolassa terveydenhoitajan vastaanotolla. Isyydentunnustamis- ja yhteishuoltosopimus-käytänteistä on laadittu erillinen toimintaohje.

Asetuksessa (338/2011) ei säädetä henkilöstövoimavaroista, mutta henkilöstömitoituksista on olemassa kansalliset suositukset toimintoja koskevista oppaista ja laatusuosituksista. Äitiysneuvolaoppaassa (THL Opas 29/2013) on laskettu suositus terveydenhoitajan vastuulla olevien raskaana olevien naisten määrä (76) kun vuosiloman ajaksi on sijainen. Siun soten äitiysneuvolan toimintaohjeet (2017) ohjaavat neuvolan käytännön toteutusta.

Äitiysneuvolan asiakkaat ja henkilöstöresurssit 2016:

Kunta	äidit	terv.hoit. määrä	äitien määrä/ terv.hoit.	lääkäri määrä	äitien määrä/ lääkäri
Joensuu ^α	707	11,5	61	0,2	3183
Kontiolahti	162	2,1	77	0,2	945
Ilomantsi	46	0,3	153	0,05	920
Outokumpu	65	0,8	81	0,1	700
Liperi	134	2,4	56	0,2	670
Polvijärvi	44	0,6	73	0,04	1100
Heinävesi	20	0,4	60	0,01	2000
Kitee	70	1	70	0,2	350
Rääkkylä	14	"	"	"	"
Tohmajärvi	34	"	"	"	"
Juuka	28	0,5	56	0,05	560
Lieksa	180	1,1	163	0,08	2250
Nurmes	52	0,9	58	0,08	650
Valtimo	9	0,1	90	0,1	90
Yhteensä	1565	21,9		1,31	

^α Joensuu=Joensuun kantakaupunki,+Eno, Uimaharju, Vaarat, Reijola, Hammaslahti

" Rääkkylän ja Tohmajärven terveydenhoitaja- ja lääkäripalvelut ostopalveluna Attendolta.

Äitiysneuvolan terveystarkastukset:

Terveydenhoitajan terveystarkastus H 8 – 10
Varhaisraskauden ultraäänitutkimus H 12–13, äitiyspkl
Terveydenhoitajan terveystarkastus H 15–16
Rakenneultraäänitutkimus H 20 – 21, äitiyspkl
Yksi laaja terveystarkastus (sis. sekä terveydenhoitajan että lääkärin osuuden)
Terveydenhoitajan terveystarkastus H 26-28
Terveydenhoitajan terveystarkastus H 30–32
Terveydenhoitajan terveystarkastus H 34–35
Terveydenhoitajan terveystarkastus H37 ja H 39 ja 41
Yliaikaiset raskaudet > 10 pv (H 40 + 10 pv), äitiyspkl
Terveydenhoitajan kotikäynti synnytyksen jälkeen
Terveydenhoitajan tai lääkärin tekemä jälkitarkastus neuvolassa
Tarvittaessa lääkärin tekemä jälkitarkastus

4. Lastenneuvolatoiminta

Lastenneuvolan tehtävänä on edistää alle kouluikäisten lasten ja heidän perheidensä terveyttä ja hyvinvointia sekä kaventaa perheiden välisiä terveyseroja. Lastenneuvolassa seurataan ja edistetään lasten fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kasvua ja kehitystä sekä tuetaan vanhempia turvallisessa, lapsilähtöisessä kasvatuksessa ja lapsen hyvässä huolenpidossa sekä parisuhteen hoitamisessa. Lisäksi neuvolassa edistetään lapsen kasvu- ja kehitysympäristön sekä perheen elintapojen terveellisyyttä ja vanhempien hyvinvointia. Olennainen osa tapaamisten sisällöstä koostuu perheen tarpeiden ja lapsen kehitysvaiheen mukaisesta terveysneuvonnasta. Lapsi saa neuvolassa kansalliseen rokotusohjelmaan kuuluvat rokotukset. Neuvolassa pyritään havaitsemaan lapsiperheiden erityisen tuen tarpeet mahdollisimman varhain ja järjestämään tarkoituksenmukainen tuki ja apu. Lastenneuvola tekee tiivistä moniammatillista yhteistyötä muiden lapsiperheiden parissa työskentelevien kanssa, kuten perheneuvola, mielenterveys- ja päihdepalvelut sekä lastensuojelu.

Varhaiskasvatustilain mukaan kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava monialaisessa yhteistyössä ja luotava tarvittavat yhteistyörakenteet. Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä neuvolan ammattilaisten, lastensuojelun sekä muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kesken. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään. Laajaan terveystarkastukseen sisällytetään varhaiskasvatuksen henkilöstön havaintoja alle kouluikäisen lapsen kehityksestä ja hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa huoltajan kirjallisella suostumuksella. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan antama arvio on tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin arviointia sekä tuen tarpeiden varhaista tunnistamista monialaisessa yhteistyössä. Varhaiskasvatus ja neuvola arvioivat yhteistyötä lapsi- ja perhekohtaisesti sovitulla käytännöllä esim. konsultoinnit, verkostopalaverit.

Lastenneuvolan laajoihin terveystarkastuksiin sisällytetään huoltajan kirjallisella suostumuksella päivähoiton henkilökunnan havaintoja alle kouluikäisen lapsen kehityksestä ja hyvinvoinnista päivähoitossa. Huoltajat toimittavat kirjalliset päivähoiton palautteet neuvolakäynnille. Alueella on käytössä neuvolan ja varhaiskasvatuksen kanssa yhdessä laaditut yhteistyöomakkeet laajoihin terveystarkastuksiin liittyvää tiedonsiirtoa varten. Neuvola antaa palautteen varhaiskasvatukseen yhteistyöomakkeella lapsen vanhempien mukana.

Lastenneuvolaoppaassa (STM opas 2004:14) asiakassuositus / terveydenhoitaja on 340–400 riippuen sijaistuksesta. Asiakassuositus lääkärille on 2400- 2800 lasta/lääkäri riippuen sijaistuksesta. Siun soten lastenneuvolan toimintaohjeet (2017) ohjaavat lastenneuvolan käytännön toteutusta.

Lastenneuvoloissa asiakkaat ja henkilöstöresurssit 2016:

Kunta	lasten määrä	terv.hoit. määrä	lasten määrä/terv.hoit.	lääkäri määrä	lasten määrä/lääkäri/
Joensuu ^α	4996	14,5	322	0,7	7137
Kontiolahti	1517	3,9	389	0,3	5057
Ilomantsi	184	0,4	460	0,05	3680
Outokumpu	430	1,5	287	0,1	4300
Liperi	1100	3,3	333	0,3	3667
Polvijärvi	250	0,6	417	0,1	2500
Heinävesi	135	0,4	337	0,025	5400
Kitee	570	2,5	228	0,25	2280
Rääkkylä	96	"	"	"	"
Tohmajärvi	285	"	"	"	"
Juuka	212	0,5	424	0,05	4240
Liekka	580	2	290	0,15	3866
Nurmes	433	1,6	270	0,08	5412
Valtimo	107	0,2	535	0,02	5350
yhteensä	10 895	31,4		2,125	

^α Joensuu=Joensuun kantakaupunki+ Eno, Uimaharju, Vaarat, Reijola, Hammaslahti
 " Rääkkylän ja Tohmajärven terveydenhoitaja- ja lääkäripalvelut ostopalveluna Attendolta.

Lastenneuvolan terveystarkastukset:

Lapsen ikä	Tarkastuksen suorittaja
alle 1 vk	Äitiysneuvolan terveydenhoitaja
(1-4) 3 vk	Terveydenhoitaja
(4-) 6 vk	Terveydenhoitaja ja lääkäri
2 kk	Terveydenhoitaja
3 kk	Terveydenhoitaja
4 kk	Terveydenhoitaja ja lääkäri (laaja)
5 kk	Terveydenhoitaja
6 kk	Terveydenhoitaja
8 kk	Terveydenhoitaja ja lääkäri
10 kk (tarv.)	Terveydenhoitaja
1 v	Terveydenhoitaja
1 ½ v	Terveydenhoitaja ja lääkäri (laaja)
Lapsen ikä	Tarkastuksen suorittaja
2 v	Terveydenhoitaja
3 v	Terveydenhoitaja
4 v	Terveydenhoitaja ja lääkäri (laaja)
5 v	Terveydenhoitaja
6 v	Terveydenhoitaja

5. Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto

Asetuksessa ei säädetä henkilöstömitoituksia koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoon. Kouluterveydenhuollon laatusuosituksessa (STM Opas 2004:18) kokopäiväistä terveydenhoitajaa kohti korkeintaan 600 koululaista. Kouluterveydenhuollon lääkäriellä yksi työpäivä 500 oppilasta kohti viikossa tai kokopäiväistä lääkäriä kohti korkeintaan 2100 koululaista. Muita henkilöstömitoitukseen vaikuttavia tekijöitä ovat paikalliset olosuhteet, yhteistyö sekä psykososiaalisen työn vaativuus, erityistukea tarvitsevien koululaisten määrä, koulujen lukumäärä sekä koulupsykologin ja koulukuraattorin saatavuus. Siun soten koulu- ja opiskeluterveydenhuollon toimintaohjeet (2017) ohjaavat kouluterveyden- ja opiskeluterveydenhuollon käytännön toimintaa.

5.1. Kouluterveydenhuolto

Kouluterveydenhuolto on tarkoitettu peruskoululaisille ja heidän perheilleen. Kouluterveydenhuolto on lakisääteistä ja maksutonta terveydenhuoltoa, jonka tavoitteena on oppilaiden terveyden edistäminen sekä terveen kasvun, kehityksen ja psyykkisen hyvinvoinnin tukeminen yhteistyössä vanhempien, opettajien ja muun oppilashuollon kanssa. Lapsen ja nuoren terveystarkastukseen sisältyy fyysisen terveydentilan ja neurologisen kehityksen arvioinnin lisäksi myös psykososiaalisen kehityksen, turvallisuuden, ihmissuhteiden ja mielenterveyden selvittäminen sekä kotona että muissa kehitysympäristöissä.

Terveydenhoitajan ja koululääkärin toteuttamat määräaikaistarkastukset ja huolivastaanottotoiminta tapahtuvat kouluilla. Oppilashuoltolain (1287/2013) edellyttämään oppilashuollolliseen monialaiseen yhteistyöhön kouluterveydenhuolto osallistuu yhteistyössä koulujen oppilashuollon henkilöstön kanssa.

Asetus (2011/338) edellyttää jokaisella peruskoulun vuosiluokalla terveydenhoitajan tarkastukset ja laajat tarkastukset 1., 5. ja 8.luokalla, jolloin tulevat myös lääkärintarkastukset. Kouluterveydenhuollon laajoihin tarkastuksiin pyydetään opettajien lausunnot (THL:n lomake). Kahdeksannella vuosiluokalla tehtävässä laajassa terveystarkastuksessa arvioidaan oppilaan erityiset tarpeet ammatinvalinnan ja jatko-opiskelun kannalta sekä suunnitellaan tarvittavat tukitoimet. Laajoista terveystarkastuksista tehtyä yhteenvetoa käytetään arvioitaessa oppilashuollon yhteistyönä luokka- ja kouluyhteisön tilaa ja mahdollisten lisätoimenpiteiden tarvetta.

Kunnan on järjestettävä oppilaan tarpeen mukaisesti tämän terveydentilan toteamista varten seuraavat erikoistutkimukset:

- 1) asianomaisen alan erikoislääkärin tekemä näön tai kuulon tutkimus ja hänen määräämänsä muut tarvittavat tutkimukset. Siun sotessa kouluterveydenhuoltoon sisältyvät silmälääkärikäynnit tehdään silmätautien poliklinikalla. Lähetteen voi tehdä kouluterveydenhoitaja.
- 2) lasten- ja nuorisopsykiatriin tekemä tutkimus mielenterveyden selvittämiseksi
- 3) psykologin tekemä tutkimus

Toimintaohjelmakauden aikana tullaan tarkastelemaan kouluterveydenhuollon kokonaisuutta henkilöstövoimavarojen sekä toiminnan kehittämisen näkökulmista.

Kouluterveydenhuollossa koululaisten määrä ja henkilöstöresurssi 2016: (peruskoulut)

Kunta	Koululaisten määrä	Terv.hoit. määrä	Koululaisten määrä/terv.hoit.	Lääkäri määrä	Koululaisten määrä/lääkäri
Joensuu ^α	6688	13	514	1,04	6430
Kontiolahti	1984	3,4	583	0,25	7936
Ilomantsi	379	0,9	421	0,09	4211
Outokumpu	619	1,8	344	0,2	3000
Liperi	1375	3	458	0,2	6875
Polvijärvi	415	0,6	691	0,06	6916
Heinävesi	358	0,7	511	0,025	14320
Kitee	850	1,5	567	0,15	5666
Rääkkylä	161	"	"	"	"
Tohmajärvi	385	"	"	"	"
Juuka	440	0,9	488	0,08	5500
Lieksa	804	3,05	264	0,4	2010
Nurmes	630	0,9	700	0,07	9000
Valtimo	188	0,5	376	0,02	9400
Yhteensä	15 276	30,25		2,58	

^α Joensuu= Joensuun kantakaupunki +Eno, Uimaharju, Reijola, Hammaslahti

" Rääkkylän ja Tohmajärven terveydenhoitaja- ja lääkäripalvelut ostopalveluna Attendolta.

5.2. Opiskeluterveydenhuolto

Asetus edellyttää, että lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa opiskeleville opiskelijoille tulee, ensimmäisenä opiskeluvuonna terveydenhoitajan tarkastus ja ensimmäisenä tai toisena opiskeluvuonna lääkärintarkastus, jollei lääkärintarkastusta ole tehty opiskelijaksi hyväksymisen yhteydessä. Lääkärintarkastus tulee kuitenkin aina järjestää ensimmäisenä opiskeluvuonna opiskelijalle, joka on erityisopetuksessa tai jonka terveydentilan ja opiskelukyvyn selvittäminen on tarpeellinen opiskelualan tai tulevan ammatin vuoksi. Opiskelijalle, joka opiskelee ammattikorkeakoulussa, tulee ensimmäisenä opiskeluvuonna terveystarkastus, jonka perusteella tehdään tarvittaessa terveystarkastukset. Opiskeluterveydenhuollossa on kiinnitettävä erityistä huomiota opiskelukykyyn vaikuttaviin tekijöihin, kuten opiskelijan omiin voimavaroihin, terveyteen, opiskelutaitoihin sekä opiskeluympäristöön ja yhteisöön.

Opiskeluterveydenhuollon oppaan (STM, Julkaisuja 2006:12) mukaan lukiossa ja ammatillisissa oppilaitoksissa suositus on 600-800 opiskelijaa/terveydenhoitaja. Ammattikorkeakoulussa 800-1000 opiskelijaa/terveydenhoitaja ja 2500-3000 opiskelijaa/lääkäri, kun sijaista ei ole. Opiskelijamäärän on oltava alhaisempi, jos terveydenhoitaja työskentelee useammassa kuin yhdessä toimipisteessä, opiskeluterveydenhuollon käytössä ei ole riittävästi psykologeja eikä muita terveydenhuollon ja sosiaalihuollon työntekijöitä, työparina ei ole nimettyä opiskeluterveydenhuollon lääkäriä. Ammatillisia oppilaitoksia toimii Nurmeksessa, Valtimolla, Lieksassa, Joensuussa, Outokummussa ja Kiteellä. Ammattiopisto Luovi on Liperissä. Karelia ammattikorkeakoulu on Joensuussa.

Toisen asteen oppilaitoksissa opiskelijamäärä ja henkilöstöresurssi 2016: (lukiot ja ammattioppilaitokset)

Kunta	opiskelija määrä	terv.hoit. määrä	opiskelija määrä/terv.hoit.	lääkäri määrä	opiskelijamäärä/lääkäri
Joensuu ^a	4785	8	598	0,3	15950
Kontiolahti	255	0,2	1275	0,05	5100
Ilomantsi	54	0,07	771	0,01	5400
Outokumpu	670	1,1	609	0,2	3350
Liperi	182	0,4	455	0,04	4550
Polvijärvi	67	0,05	1340	0,01	6700
Heinävesi	38	0,05	760	0,01	3800
Kitee	520	1	520	0,05	10400
Rääkkylä	-	-	-	-	-
Tohmajärvi	63	"	"	"	"
Juuka	80	0,1	800	0,01	8000
Lieksa	502	1,7	295	0,1	5020
Nurmes	323	0,4	807	0,07	4614
Valtimo	143	0,1	1430	0,02	7150
Yhteensä	7682	13,17		0,87	

⌘ Joensuu= Joensuun kantakaupunki+ Eno, Uimaharju, Vaarat, Reijola, Hammaslahti
 ”Tohmajärvellä terveydenhoitaja- ja lääkäripalvelut ostopalveluna Attendolta.

Ammattikorkeakoulussa opiskelijamäärä ja henkilöstömäärä 2016:

Kunta	opiskelija määrä lokakuu 2014	terv.hoit. määrä	opiskelijamäärä/ terv.hoit.	lääkäripalvelut
Joensuu	3251	2	1625	annetaan terveys- asemilla

5.3. Opiskeluterveydenhuollon sairaanhoitopalvelut

Opiskeluterveydenhuoltoon kuuluu terveystarkastusten ja terveysneuvonnan lisäksi:

- 1) mahdollisten mielenterveyshäiriöiden varhainen toteaminen, hoito ja jatkohoitoon ohjaus
- 2) mahdollisten päihdeongelmien varhainen toteaminen, hoito ja jatkohoitoon ohjaus
- 3) seksuaaliterveyttä edistävät palvelut
- 4) suun terveydenhuollon palvelut. Suun terveydenhuollon palvelut sisältävät terveysneuvonnan, suun ja hampaiden yksilöllisen tarpeen mukaiset tutkimukset ja hoidon sekä suun terveydenhuollon ammattihenkilön terveystarkastuksen perusteella laatiman omahoidon sisältävän hoitosuunnitelman.

Perustason mielenterveys- ja päihdepalvelujen tulee olla helposti opiskelijoiden saatavilla. Opiskeluterveydenhuollon terveydenhoitajan sairaanhoitopalvelut annetaan oppilaitoksilla. Lääkärin sairaanhoitopalvelut annetaan pääsääntöisesti omilta terveysasemilta. Mikäli opiskelija on oppimisjaksolla muussa kunnassa kuin oppilaitoksen sijaintikunnassa, voi opiskelija käyttää Siun soten alueen opiskeluterveydenhuollon sairaanhoitopalveluita harjoittelupaikkakunnaltaan. Oppilashuoltolain (1287/2013) edellyttämään oppilashuollolliseen monialaiseen yhteistyöhön opiskeluterveydenhuolto osallistuu Pohjois-Karjalan Koulutuskuntayhtymän, Ammattiopisto Luovin ja Karelia Ammattikorkeakoulun oppilashuollon henkilöstön kanssa yhteistyönä.

Joensuussa toimii Nuorten palvelukeskus, jossa 13- 24- vuotiaat nuoret saavat keskitetysti moniammatillisia nuorten tarvitsemia palveluja yhdestä toimipisteestä. Nuorten palvelukeskus tarjoaa nuoren elämän kokonaisvaltaisesti huomioivia neuvonta-, ohjaus- ja tukipalveluja esimerkiksi opiskeluun, työhön, arkeen, raha-asioihin, elämänhallintaan, mielenterveys- ja

päihdeasioihin liittyen. Nuorten palvelukeskus sijaitsee Joensuussa osoitteessa Torikatu 17, 2. kerros.

5.4. Sora-säännökset

SORA-säännökset ovat lainsäädäntökokonaisuus, johon kuuluvat seuraavat lait: laki ammatillisesta koulutuksesta (630/1998), laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta (631/1998), ammattikorkeakoululaki (351/2003) ja yliopistolaki (558/2009). Lainsäädäntö liittyy mm. opiskelijaksi ottamisen esteisiin, opiskeluoikeuden peruuttamiseen ja palauttamiseen sekä huumausainetestaukseen. Ne ovat opetus- ja kulttuuriministeriön lainsäädäntöä, joka tuli voimaan 1.1.2012. SORA-lainsäädännön keskeisenä tavoitteena on parantaa koulutuksen ja sen jälkeisen työelämän turvallisuutta sekä lisätä koulutuksen, tutkinnon järjestäjien ja korkeakoulujen mahdollisuuksia puuttua opiskelijan alalle soveltumattomuuteen. Tavoitteena on myös varmistaa opiskelijoiden oikeusturva opiskeluun liittyvissä ongelmatilanteissa ja selkeyttää sääntelyä siten, että menettelyt perustuvat lainsäädäntöön ja sen nojalla annettuihin määräyksiin.

SORA-lainsäädännön mukaan terveydenhuollon tehtävänä on arvioida opiskelijan terveyttä ja toimintakykyä opiskelijaksi ottamisen vaiheessa sekä tilanteissa, joissa opiskelijalta vaaditaan huumausainetestiä koskevan todistuksen esittämistä tai harkitaan opiskelijan opiskeluoikeuden peruuttamista tai palauttamista. Säännöksistä muut kuin huumausainetestaus koskevat ainoastaan valtioneuvoston asetuksissa määrättyjen koulutusalojen tutkintoja, joita tässä oppaassa kutsutaan SORA-tutkinnoiksi. Koulutusalat on rajattu siten, että opintoihin tai ammatissa toimimiseen liittyy alaikäisten turvallisuutta, potilas- tai asiakasturvallisuutta tai liikenteen turvallisuutta koskevia vaatimuksia. Huumausainetestaukseen liittyvät säännökset ja määräykset koskevat kaikkien alojen opiskelijoita kaikilla koulutusasteilla. Terveydenhuollon ensisijainen tehtävä on tukea opiskelijan terveyttä ja opiskelukykyä. Opiskeluterveydenhuollolla on edellytykset vastata opiskelijoiden kokonaisvaltaisesta tuen ja hoidon tarpeen arvioinnista sekä hoidosta oppilaitoksen moniammatillista yhteistyöverkostoa hyödyntäen.

6. Lastensuojelulain mukaiset velvollisuudet

Lastensuojeluilmoituksen tekemisestä säädetään lastensuojelulaissa (417/2007, 25§). Jonkin seuraavista tahoista palveluksessa tai luottamustoimessa oleva, vastaavissa tehtävissä toimeksiantosuhteessa tai itsenäisenä ammatinharjoittajana toimiva sekä kaikki terveydenhuollon ammattihenkilöt ovat velvollisia salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoittamaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä:

- 1) sosiaali- ja terveydenhuolto tai lasten päivähoito;

- 2) opetustoimi;
- 3) nuorisotoimi;
- 4) poliisitoimi;
- 5) Rikosseuraamuslaitos;
- 6) palo- ja pelastustoimi;
- 7) sosiaalipalvelujen, lasten päivähoidon tai terveydenhuollon palvelujen tuottaja;
- 8) opetuksen tai koulutuksen järjestäjä;
- 9) seurakunta tai muu uskonnollinen yhdyskunta;
- 10) kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain ([746/2011](#)) 3 §:ssä tarkoitettu vastaanottokeskus tai järjestelykeskus;
- 11) hätäkeskustoimintaa harjoittava yksikkö;
- 12) koululaisten aamu- tai iltapäivätoimintaa harjoittava yksikkö;
- 13) Tulli;
- 14) rajavartiolaitos;
- 15) ulosottoviranomainen;
- 16) Kansaneläkelaitos.

Palveluksessa tai luottamustoimessa olevat henkilöt tai vastaavissa tehtävissä toimeksiantosuhteessa tai itsenäisinä ammattiharjoittajina toimivat henkilöt sekä kaikki terveydenhuollon ammattihenkilöt ovat velvollisia salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoittamaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä.

Kaikilla ilmoitusvelvollisilla henkilöillä on velvollisuus tehdä salassapitosäännösten estämättä ilmoitus poliisille, kun heillä on tehtävässään tietoon tulleiden seikkojen perusteella syytä epäillä, että lapsen on kohdistettu:

- 1) rikoslain ([39/1889](#)) 20 luvussa seksuaalirikoksena rangaistavaksi säädetty teko; tai
- 2) sellainen rikoslain 21 luvussa henkeen ja terveyteen kohdistuvana rikoksena rangaistavaksi säädetty teko, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta.

Ennakollinen lastensuojeluilmoitus

Ennakollinen lastensuojeluilmoitus (Lastensuojelulaki 417/2007, 25 c§) on tehtävä ennen lapsen syntymää (25 §:n 1 momentissa mainittujen henkilöiden on salassapitosäännösten estämättä tehtävä ennakollinen lastensuojeluilmoitus), jos on perusteltua syytä epäillä, että syntyvä lapsi tulee tarvitsemaan lastensuojelun tukitoimia välittömästi syntymänsä jälkeen.

Kiireellisissä tapauksissa päivystävän sosiaaliviranomaisen on arvioitava viipymättä ennakollisen lastensuojeluilmoituksen kohteena olevien henkilöiden sosiaalipalvelujen tarve. Yhteistyössä

lastensuojelun sosiaalityöntekijän kanssa voidaan arvioida myös välittömästi lapsen syntymän jälkeen tarvittavat sosiaalipalvelut.

Ennakollisen lastensuojeluilmoituksen tarkoituksena on ensisijaisesti turvata odottavalle äidille ja lapsen tulevalle perheelle riittävät tukitoimet jo raskausaikana.

Yhteydenotto sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi

Lastensuojelulain 25 §:ssä tarkoitettu ilmoitusvelvollisuus voidaan toteuttaa salassapitosäynnösten estämättä myös yhdessä lapsen tai hänen vanhempansa kanssa tehtynä sosiaalihuoltolain 35 §:n mukaisena yhteydenottona tuen tarpeen arvioimiseksi edellyttäen, että yhteydenotto tehdään viipymättä ja yhteydenoton yhteydessä 25 §:n 1 momentissa tarkoitettu ilmoitusvelvollinen henkilö ilmoittaa yhteydenottoon johtaneet syyt.

7. Seuranta, raportointi ja toiminnan kehittäminen

Neuvolatoiminnan, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon sekä lasten ja nuorten ehkäisevän suun terveydenhuollon toimintaohjelma tarkistetaan vuonna 2019, jolloin alkaa maakunnallinen sosiaali- ja terveydenhuollon toiminta koko Suomessa. Toimintaohjelman päivittämisestä ja tiedottamisesta vastaavat perhe- ja sosiaalipalvelujen esimiehet ja vastuhenkilöt. Toimintaohjelmakauden aikana toimeenpantavaksi tulevat valtakunnallisesti tai alueellisesti ohjatut toimenpiteet ja muutokset palveluihin toimeenpannaan ilman toimintaohjelman tarkistamisen aikaistamista.

Palvelun laatua seurataan asiakaspalautteilla ja kyselyillä.

Neuvolatoiminnan sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon ja ennalta ehkäisevän suun terveydenhuollon palvelutuotantoa seurataan AvoHilmo perusterveydenhuollon avohoidon kirjaamisen avulla (THL:n määrittelyt ja ohjeistus 2017).

Siun sote osallistuu hallituksen lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma LAPE:en. Hankkeen yhtenä painopisteenä on perhekeskustoiminnan kehittäminen. Osana perhekeskustoimintaa kehitetään myös Isä neuvola toimintamallia. Pohjois-Karjalan LAPE-hankkeesta on laadittu erillinen hankesuunnitelma. Hankkeen hallinnoinnista vastaa Siun soten kehittämissyksikkö.

8. Vastuhenkilöt

Neuvolatoiminnan, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon ja ehkäisevän suun terveydenhuollon vastuhenkilöt:

- Palvelujohtaja Tuuli Ollila, Joensuun kantakaupunki

- osastonhoitaja Marjatta Partanen, neuvolat
osastonhoitaja Merja Parkkinen, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto
- Palvelujohtaja Tarja Hallikainen, läntinen alue
osastonhoitaja Tuire Seilonen, Liperin, Polvijärven, Outokummun- ja Heinäveden neuvolat sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuolto
osastonhoitaja Marja Lyytikäinen, äitiysneuvola, Heinävesi
 - Palvelujohtaja Mervi Paddar, itäinen alue
osastonhoitaja Raija Lappalainen neuvolat
palveluesimies Anne Riikonen koulu- ja opiskeluterveydenhuolto/opiskelijahuolto
 - Palvelujohtaja Mervi Paddar, eteläinen alue
palveluesimies Hanne-Mari Pöyhönen, Kitee, neuvolat, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto
osastonhoitaja Sirpa Niiranen, Tohmajärvi, neuvolat, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto
osastonhoitaja Anneli Riistakoski, Rääkkylä, neuvolat, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto
 - Palvelujohtaja Erja Nevalainen, pohjoinen alue
johtava sosiaalityöntekijä Sonja Hartikainen, Juuka, Lieksa, Nurmes, Valtimo, neuvolat, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto
-
- Perhepalvelujen apulaisylilääkäri Sanni Penttilä
 - Ennalta ehkäisevien palvelujen palvelupäällikkö Iija den Herder
 - Ylihoitaja, terveydenedistäminen Liisa Karikko
 - Palveluesimies, psykologi Minna Eskelinen
 - Johtava ylihampaslääkäri Virva Vääntinen ja osastonhoitaja Pilvi Tapio, suun terveydenhuolto

LÄHTEET

Terveydenhuollon toimintaa ohjaavat keskeiset säädökset:

Henkilötietolaki 523/1999

Isyyslaki 11/2015

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä 159/2007

Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 559/1994

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 621/1999

Lastensuojelulaki 417/2007

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus laadunhallinnasta ja potilasturvallisuuden täytäntöönpanosta laadittavasta suunnitelmasta 341/2011

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus potilasasiakirjoista 298/2009

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus rokotuksista 149/2017

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus rokotuksista ja tartuntatautien raskaudenaikaisesta seulonasta 421/2004

Tartuntatautilaki 1227/2016

Terveydenhuoltolaki 1326/2010

Terveydenhuollon ammattihenkilöistä annettu laki 559/1994

Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011).

Valtioneuvoston asetus seulonnoista 339/2011

Valtioneuvoston asetus tartuntataudeista 146/2017

Äitiysavustuslaki 477/1993

Terveydenhuoltotoimintaa ohjaavat keskeiset valtakunnalliset oppaat ja ohjeet:

Avohilmo. Perusterveydenhuollon avohoidon ilmoitus 2017. Määrittelyt ja ohjeistus.

Edistä, ehkäise vaikuta- Seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelma 2014-2020. Opas 33. Tampere: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Huumausainetestauksen keskeiset periaatteet opiskeluterveydenhuollossa, Sirpa Mykkänen, THL, 2015

Kouluterveydenhuollon laatusuosituksset, Sosiaali- ja terveysministeriö, oppaita 2004:8

Kouluterveydenhuolto 2002: Opas kouluterveydenhuollolle, peruskoululle ja kunnille. 2002. Stakes, Oppaita 2002. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö ja Stakes

Käypä hoito- suositus KH 2014, Hampaiden ohjattu harjaus päivähoidossa

Laaja terveystarkastus, Ohjeistus äitiys- ja lastenneuvolatoimintaan sekä kouluterveydenhuoltoon, Opas 22, 2012, Helsinki, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Lastenneuvola lapsiperheiden tukena. Opas työntekijöille. 2004. Oppaita 2004:14. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö

Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn suositukset. Tunnista, turvaa ja toimi. Sosiaali- ja terveystoimelle paikallisen ja alueellisen toiminnan ohjaamiseen ja johtamiseen. 2008. Julkaisuja 9. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö ja Kuntaliitto

Masentuneen opiskelijan arvio ja hoito opiskeluterveydenhuollossa, Hanna Haravuori, THL

Mielenterveys ja päihdetyö opiskeluterveydenhuollossa, Palvelut, menetelmät ja yhteistyö, THL, 2016

Nuorten mielenterveyshäiriöt. Opas nuorten parissa työskenteleville aikuisille. Opas 25. Tampere: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Neuvolaikäisten lasten suun terveyden edistäminen, Opas neuvoloille, THL

Neuvolatoiminta, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä ehkäisevä suun terveydenhuolto, Asetuksen (380/2009) perustelut ja soveltamisohjeet, STM, Julkaisuja 2009:20.

Ohjeistus äitiys- ja lastenneuvolatoimintaan sekä kouluterveydenhuoltoon, Opas 22, 2012 THL

Opiskeluterveydenhuollon opas. 2006. Julkaisuja 2006:12. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö

Potilasasiakirjojen laatiminen ja käsittely: Opas terveydenhuollolle. 2012. Julkaisuja 2012:4. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Rokottajan käsikirja- verkkopalvelu (<https://www.thl.fi/fi/web/rokottaminen>)

SORA- lainsäädännön toimeenpano terveydenhuollossa, Ratkaisuja opiskeluun soveltumattomuuteen, Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2015:2

Strategia 2017-2018, Siun soten valtuusto 8.12.2016

Suositus terveydenhoidollisesta huumaustestauksesta. Opas THL, 2015

Terveydenhuollon rakenteisen kirjaamisen opas- Keskeisten kertomusrakenteiden kirjaaminen sähköiseen potilaskertomukseen, Osa I, Versio 2015. Ohjaus 2/2015. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos

Toiminta- ja taloussuunnitelma 2017- 2019, Yhtymävaltuusto 8.12.2016

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2016:17, Opetushallitus

Äitiysneuvolaopas. Suosituksia äitiysneuvolatoimintaan. Opas 29/ 2013, Tampere: Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos

Älä lyö lasta! Kansallinen lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vähentämisen toimintaohjelma 2010-2015

Siun soten käytännön neuvolatoimintaa sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa ohjaavat toimintaohjeet sekä selvitykset

Kouluterveydenhuollon toimintaohjeet, Siun sote 2017

Lastenneuvolan toimintaohjeet, Siun sote 2017

Opiskeluterveydenhuollon toimintaohjeet, Siun sote 2017

Oppilashuoltoselvitys- teemahaastattelu sivistysjohtajille, Katriina Päivinen, Maarit Hamunen 21.11.2016

Palvelupakettien/Palvelukokonaisuuksien kehittämissuunnitelmakoonti, Siun sote, kevät 2016

Äitiysneuvolan toimintaohjeet, Siun sote 2017